

XXI ASR MADANIY MAKONIDA BAXSHICHILIKNING YANGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

NAURIZBAEVA XANZADA ORALBAY QIZI

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali
"Baxshichilik va dostonchilik" mutaxassisligi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Maqolada XXI asr madaniy makonida baxshichilik san'atining rivojlanish jarayonlari, uning zamonaviy madaniy muhitga moslashish xususiyatlari hamda globallashuv sharoitidagi transformatsion jihatlari tahlil qilingan. Baxshichilikning raqamli texnologiyalar, xalqaro madaniy aloqalar va ta'lim tizimi bilan integratsiyalashuvi masalalari mualliflik yondashuvi asosida yoritilgan. Tadqiqot natijasida baxshichilik san'atining zamonaviy madaniy makondagi o'rni va istiqbollari aniqlangan.

Kalit so'zlar: baxshichilik, dostonchilik, nomoddiy madaniy meros, madaniy makon, globallashuv, raqamlashtirish, an'ana, innovatsiya, folklor.

Аннотация: В статье анализируются процессы развития искусства бахши в культурном пространстве XXI века, особенности его адаптации к современной культурной среде и трансформации в условиях глобализации. На основе авторского подхода рассматриваются вопросы интеграции искусства бахши с цифровыми технологиями, международным культурным сотрудничеством и системой образования. В результате исследования определены роль и перспективы искусства бахши в современном культурном пространстве.

Ключевые слова: бахши, эпическое творчество, нематериальное культурное наследие, культурное пространство, глобализация, цифровизация, традиция, инновация, фольклор.

Abstract: The article analyzes the development of baxshi art in the cultural space of the twenty-first century, its adaptation to the modern cultural environment, and its transformation under globalization. Based on an author's approach, the study examines the integration of baxshi art with digital technologies, international cultural cooperation, and

educational systems. The research identifies the role and future prospects of baxshi art in the contemporary cultural space.

Keywords: baxshi art, epic tradition, intangible cultural heritage, cultural space, globalization, digitalization, tradition, innovation, folklore.

Kirish

Baxshichilik xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy qadriyatlari va estetik qarashlarini o'zida mujassam etgan noyob madaniy hodisalardan biridir. Asrlar davomida shakllangan ushbu san'at turi xalqning ijtimoiy hayoti, dunyoqarashi va ma'naviy tajribasini avloddan-avlodga yetkazib kelgan. Zamonaviy globallashuv jarayonlari natijasida madaniy makonning mazmun va shakli sezilarli darajada o'zgarmoqda. Bunday sharoitda an'anaviy san'at turlarining yangi muhitga moslashuvi va rivojlanish istiqbollarini o'rganish muhim ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda baxshichilikka bo'lgan e'tiborning ortishi ushbu san'at turining nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosdagi ahamiyatini ham kuchaytirdi. Nomoddiy madaniy merosni asrash va rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlar baxshichilikning yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda [1, 28-b.].

Maqolaning maqsadi XXI asr madaniy makonida baxshichilik san'atining rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish va uning istiqbolli yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

Asosiy qism

XXI asr madaniy hayotining muhim xususiyatlaridan biri an'anaviy va zamonaviy madaniyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirning kuchayishidir. Bu jarayon baxshichilik san'atida ham yaqqol kuzatilmoqda. Avvallari baxshilar faoliyati asosan mahalliy auditoriya bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda ularning ijodi keng madaniy makonning tarkibiy qismiga aylanmoqda. Muallifning fikricha, baxshichilikning zamonaviy rivojlanishi uning mazmunini emas, balki taqdim etilish shakllarini yangilamoqda. Dostonlarning g'oyaviy asoslari va badiiy mohiyati saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, ularni ommaga yetkazish usullari yangi ko'rinish kasb etmoqda. Bunday jarayonlar baxshichilikning tarixiy davomiyligini ta'minlash bilan birga, uning zamonaviy madaniyat bilan uyg'unlashuviga ham xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalar madaniyatning barcha sohalariga kirib borayotgan hozirgi davrda baxshichilik ham yangi kommunikatsion imkoniyatlarga ega bo‘lmoqda. Internet tarmoqlari, video platformalar va elektron axborot resurslari baxshilar ijodining keng auditoriyaga yetib borishini ta’minlamoqda. Muallifning kuzatishlariga ko‘ra, raqamlashtirish baxshichilik san’atining saqlanishiga xizmat qiluvchi muhim vositaga aylanmoqda. Ilgari faqat og‘zaki an’ana orqali saqlangan ayrim ijro namunalari bugungi kunda audio va video formatlarda arxivlashtirilmoqda. Shuningdek, raqamli makon baxshilar va tinglovchilar o‘rtasidagi masofani qisqartirib, yangi madaniy muloqot shakllarini yuzaga keltirmoqda. Natijada baxshichilik an’anaviy ijrochilik chegaralaridan chiqib, zamonaviy media madaniyatining tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Globalashuv davrida madaniy hamkorlik davlatlar o‘rtasidagi munosabatlarning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan baxshichilik xalqaro madaniy muloqot vositasi sifatida ham ahamiyat kasb etmoqda. Turli mamlakatlarda tashkil etilayotgan folklor va epik san’at festivallarida baxshilar faol ishtirok etmoqda. Bu esa milliy madaniyatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish bilan bir qatorda, turli xalqlar epik an’analarning o‘zaro yaqinlashuviga ham xizmat qilmoqda [2, 73-b.].

Baxshichilikning barqaror rivojlanishi yosh avlodning ushbu san’atga qiziqishi bilan chambarchas bog‘liq. Shu sababli ta’lim muassasalarida baxshichilik bo‘yicha maxsus dasturlar va to‘garaklarning tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda baxshichilikni o‘qitishda an’anaviy ustoz-shogird tajribasi bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalar ham qo‘llanilmoqda. Bu esa yoshlarning mazkur san’atni chuqurroq o‘zlashtirishiga imkon yaratmoqda.

Muallifning nazarida, kelajakda baxshichilikni rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri ilmiy tadqiqotlar va ta’lim tizimi integratsiyasini kuchaytirishdan iborat.

Muhokama va natijalar

Tadqiqot davomida baxshichilik san’atining XXI asrdagi rivojlanishi bir necha muhim yo‘nalishlarda kechayotgani aniqlandi. Birinchidan, baxshichilik raqamli madaniyat bilan faol integratsiyalashmoqda. Ikkinchidan, xalqaro madaniy aloqalar uning geografik qamrovini kengaytirmoqda. Uchinchidan, ta’lim tizimida baxshichilikka bo‘lgan

e'tiborning ortishi yangi ijrochilar avlodining shakllanishiga zamin yaratmoqda. Shuningdek, tadqiqot natijalari baxshichilikning zamonaviy madaniy makonda faqat folklor namunasi sifatida emas, balki madaniy kommunikatsiyaning samarali vositasi sifatida ham rivojlanayotganini ko'rsatdi [3, 91-b.].

Xulosa

XXI asr madaniy makonida baxshichilik san'ati yangi rivojlanish bosqichiga qadam qo'yimoqda. An'anaviy ijrochilik asoslari saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, uning faoliyat shakllari zamon talablari asosida yangilanmoqda. Raqamli texnologiyalar, xalqaro madaniy aloqalar va ta'lim tizimidagi yangilanishlar baxshichilikning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Kelgusida baxshichilikning raqamli arxivlarini yaratish, ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va yosh baxshilar faoliyatini qo'llab-quvvatlash ushbu san'atning barqaror taraqqiyotini ta'minlovchi muhim omillar bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Imomov K. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. Jo'rayev M. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Ashirov A. Nomoddiy madaniy meros va uning tadqiqi. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
4. Karimov B. Madaniyat va globallashuv. – Toshkent: Akademnashr, 2021.